

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Марченко Олена, Москаленко Наталія

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

DOI: 10.32540/2071-1476-2023-3-033

Annotation

Introduction. The challenges of the 21st century force modern Ukrainian society to revise established socio-cultural meanings, stereotypes of activity and behavior, and therefore educational practices. Orientation to the development of market relations in the economy, computerization and robotization of the means of production causes the demand for such personal qualities as the will to succeed, willingness to learn throughout life, and the ability to think outside the box. First of all, we are talking about thinking that can provide innovative, innovative approaches to the professional activity of a specialist, his ability to produce new ideas, think creatively, go beyond his own experience. The dissonance between the needs of the labor market for professionals who think creatively and are open to constant growth and the insufficient ability of higher schools to provide appropriate pedagogical conditions for the formation of such personalities is one of the reasons for the decline of many higher education institutions in Ukraine. The fate of a higher school currently depends to a large extent on its ability to transition as soon as possible to the mode of functioning as an innovative educational space, and therefore on the readiness of each teacher to meet these new challenges.

Interactive teaching methods are an effective tool for building a creativity-oriented educational space, but at the same time, they are not used enough, including in the training of specialists in the field of physical education. This is explained, on the one hand, by the conservatism of the thinking of a large cohort of scientific and pedagogical workers who still adhere to the knowledge paradigm of Soviet pedagogy; on the other hand, insufficient development of Ukrainian didactic tools of innovative pedagogy. While most of the really significant foreign methods, in particular the substantiated Rospigliosi, P.; Poitras, Eric G., Doleck, T., Huang, L., Dias, L. & Lajoie. S. P. and published in specialized scientific journals in 2023, are not properly adapted to the national and cultural mentality of our country. The situation is also complicated by the errors of distance education, due to which the balance between the physical, social and cognitive activity of students during classes is disturbed.

How can higher education of Ukraine overcome this «rubicon» and in the updated format take a worthy place among other social institutions of the information society? How to achieve understanding of the importance of the development of creative thinking from all subjects of the educational process? How to harmonize physical and intellectual development in the creative activity of future specialists in the field of physical culture during their studies?

Answers to these questions will be found during the analysis of modern trends in the development of innovative pedagogy in general and the direct practice of introducing interactive learning as a means of developing creative thinking in the conditions of a higher school in the field of physical culture.

Hypothesis of research: Interactive learning in the educational process of higher education institutions, in particular in the field of physical culture, contributes to the development of creative thinking of students, provided that it is systematically implemented, teachers overcome psychological barriers and provide appropriate methodical

support for their innovative activities, and, as a result, the creation of a creative, oriented self-development, educational environment.

Purpose of the research: substantiation of the effectiveness of interactive learning as a means of developing creative thinking among students of higher education in the field of physical culture.

Research methods: The methodological basis of the study was the defining principles of the theory of scientific knowledge, the theoretical provisions of systemic and synergistic approaches to solving the problem of the development of creative thinking. Methods such as the analysis of psychological and pedagogical literature on the researched problem were used, which made it possible to reveal the essence, content, components of the creative thinking of the applicants and substantiate the pedagogical tools for its development; methods of comparison, systematization, generalization for the purpose of processing theoretical and experimental data; observation and self-observation; poll; pedagogical experiment, quantitative and qualitative analysis, methods of mathematical statistics. These methods made it possible to determine the state of formation of creative thinking abilities of students at the beginning of the training course and after its completion, as well as to check the effectiveness of the author's educational and methodological complex for interactive learning and the reliability of the obtained experimental data.

Results. In order to establish the level of formation of creative thinking of students and the nature of the influence of interactive teaching methods on its development, we carried out a theoretical substantiation of the phenomenon of creative thinking and the didactic foundations of its development in the conditions of a higher education institution. In the course of the study, separate methods of interactive learning were systematized; appropriate diagnostic tools were developed; an initial diagnosis of the state of formation of the creative thinking abilities of the students of the Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport was conducted, and a final diagnosis was conducted based on the results of the systematic introduction of interactive learning methods in the educational process. On this basis, the effectiveness of interactive learning as a means of developing the creative thinking of students of higher education in the field of physical culture and sports is substantiated.

Conclusions. The formation of creative, extraordinary specialists in the field of physical culture and sports is possible only in the conditions of an innovative educational space, one of the tools of which is interactive learning. The theoretical generalization of the psychological and pedagogical literature on the investigated problem, as well as the results of the study conducted at of the Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport, gives grounds for a conclusion about the effectiveness of interactive learning methods for the development of creative thinking of students.

Key words: creative thinking, students of higher education in the field of physical culture, interactive learning methods, cognitive activity, innovative educational space.

Анотація

Вступ. Виклики XXI століття змушують сучасне українське суспільство до ревізії усталених соціокультурних смислів, стереотипів діяльності й поведінки, а отже, й освітніх практик. Орієнтація на розвиток ринкових відносин в економіці, комп'ютеризація і роботизація засобів виробництва зумовлюють затребуваність таких особистісних якостей, як воля до успіху, готовність навчатися впродовж життя, здатність нестандартно мислити. Мова насамперед йде про мислення, здатне забезпечити новаторські, інноваційні підходи до професійної діяльності фахівця, його спроможності продукувати нові ідеї, мислити креативно, виходити за межі свого власного досвіду. Дисонанс між потребами ринку праці у творчо мислячих, відкритих до постійного зростання професіоналах, і недостатньою спроможністю вищої школи забезпечити належні педагогічні умови для формування таких особистостей є однією з причин економічного занепаду багатьох закладів вищої освіти в Україні. Доля вищої школи наразі значною мірою залежить від її спроможності якомога швидше перейти в режим функціонування в якості інноваційного освітнього простору, а отже й від готовності кожного педагога відповідати цим новим викликам.

Інтерактивні методики навчання є дієвим інструментом для розбудови орієнтованого на творчість простору освіти, водночас використовуються вони, в тому числі, і в підготовці фахівців галузі фізичної культури, недостатньо. Пояснюється це, з одного боку, консервативністю мислення численної когорти науково-педагогічних працівників, які й досі дотримуються знанневої парадигми радянської педагогіки; з іншого – недостатньою розробленістю власне українського дидактичного інструментарію інноваційної педагогіки. Тоді як більшість дійсно значущих зарубіжних методик, зокрема обґрунтованих Rospigliosi, P.; Poitras, Eric G., Doleck, T., Huang, L., Dias, L. & Lajoie, S. P. і оприлюднених у профільних наукових журналах у 2023 році, не адаптовані належним чином до національно-культурної ментальності нашої країни. Ситуація ускладнена ще й похибками дистанційної форми навчання, через які порушено баланс між фізичною, соціальною й пізнавальною активністю здобувачів під час занять.

Як здолати вищій школі України цей «рубікон» і в оновленому форматі посісти гідне місце серед інших соціальних інститутів інформаційного суспільства? Як домогтися розуміння важливості розвитку творчого мислення від усіх суб'єктів освітнього процесу? Як гармонізувати фізичний й інтелектуальний розвиток у творчій активності майбутніх фахівців галузі фізичної культури під час навчання у ЗВО?

Відповіді на ці питання буде знайдено у ході аналізу сучасних тенденцій розвитку інноваційної педагогіки в цілому й безпосередньої практики запровадження інтерактивного навчання як засобу розвитку творчого мислення в умовах вищої школи галузі фізичної культури.

Гіпотеза дослідження. Інтерактивне навчання в освітньому процесі ЗВО, зокрема у галузі фізичної культури, сприяє розвитку творчого мислення здобувачів, за умови системності його запровадження, здолання педагогами психологічних бар'єрів та належного методичного супроводу їхньої інноваційної діяльності і, як наслідок, створення у ЗВО творчого, орієнтованого на саморозвиток, освітнього середовища.

Мета дослідження: обґрунтування ефективності інтерактивного навчання як засобу розвитку творчого мислення у здобувачів вищої освіти в галузі фізичної культури.

Матеріал і методи: Методологічною основою дослідження стали визначальні принципи теорії наукового пізнання, теоретичні положення системного та синергетичного підходів до вирішення проблеми розвитку творчого мислення. Було застосовано такі методи, як: аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, що дало можливість виявити сутність, зміст, складові творчого мислення здобувачів і обґрунтувати педагогічний інструментарій його розвитку; методи порівняння, систематизації, узагальнення з метою обробки теоретичних та експериментальних даних; спостереження і самоспостереження; опитування; педагогічний експеримент, кількісний і якісний аналіз, методи математичної статистики. Ці методи дозволили визначити стан сформованості у здобувачів здібностей до творчого мислення на початку освоєння навчального курсу та по його завершенні, а також перевірити ефективність авторського навчально-методичного комплексу з інтерактивного навчання та достовірність отриманих експериментальних даних.

Результати. З метою встановлення рівня сформованості творчого мислення здобувачів і характеру впливу на його розвиток інтерактивних методик навчання нами було здійснено теоретичне обґрунтування феномену творчого мислення та дидактичних засад його розвитку в умовах закладу вищої освіти. У ході дослідження систематизовано окремі методики з інтерактивного навчання; розроблено відповідний діагностичний інструментарій; проведено первинну діагностику стану сформованості у здобувачів Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту здібностей до творчого мислення, а за результатами систематичного запровадження в освітньому процесі методик інтерактивного навчання проведено заключну діагностику. На цій основі обґрунтовано ефективність інтерактивного навчання як засобу розвитку творчого мислення здобувачів вищої освіти галузі фізичної культури і спорту.

Висновки. Формування творчих, неординарних фахівців галузі фізичної культури і спорту можливе лише в умовах інноваційного освітнього простору, одним з інструментів якого є інтерактивне навчання. Теоретичне узагальнення психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, а також результати проведеного у ПДАФКіС дослідження дають підстави для висновку про дієвість методик інтерактивного навчання для розвитку творчого мислення здобувачів.

Ключові слова: творче мислення, здобувачі вищої освіти галузі фізичної культури, інтерактивні методи навчання, пізнавальна активність, інноваційний освітній простір.

Вступ. Формування інноваційного освітнього простору, що є нагальною потребою відкритого суспільства XXI століття, неможливе без осучаснення педагогічної праці. І професійна компетентність педагога у вищій школі полягає на сьогодні в системному творчому підході до конструювання процесу навчання, у підкріпленому активною діяльністю постійного прагнення підвищити ефективність освітнього процесу за допомогою новітніх організаційних форм.

Психолого-дидактична позиція викладача закладу вищої освіти галузі фізичної культури і спорту має свою специфіку. Поряд із глибокими теоретичними знаннями і широким арсеналом методичного інструментарію, випускник такого освітнього закладу повинен отримати необхідну для його професійної діяльності фізичну підготовку. Досягнення гармонії між цими двома складовими – розумовим і фізичним навантаженням – можливе за умови сформованості певного способу мислення (як викладача,

так і здобувача), ознаками якого є відкритість новим ідеям, критичність, швидкість реакції, гнучкість. Розвинути ці властивості мислення можливо саме в умовах інтерактивного навчання, для якого творча активність є визначальним принципом взаємодії педагога і студента, а також її головним результатом.

Це положення цілком відповідає уявленням про компетентнісний підхід до формування особистості сучасного фахівця, що безпосередньо орієнтований на творчість. Таким чином, ство-

рення умов для розвитку творчих здібностей і творчого мислення суб'єктів освіти є пріоритетним напрямом у системі підготовки фахівців галузі фізичної культури. Однак, слід зазначити, що вищенаведені стратегічні та цільові установки недостатньо підкріплено ініціативою власне самих закладів освіти запроваджувати в освітній процес навчальні дисципліни, в рамках яких здобувачі мали б можливість розвивати і проявляти свої творчі здібності. Також доволі рідкісним явищем є спеціальні завдання всередині дисциплін, виконання яких потребує прояву творчих здібностей.

У зв'язку з цим наше дослідження було сконцентроване на вирішенні наступних завдань: 1. Теоретичне обґрунтування феномену творчого мислення та дидактичних засад його розвитку. 2. Діагностування стану сформованості творчого мислення у здобувачів вищої освіти Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту. 3. Обґрунтування ефективності інтерактивного навчання як засобу розвитку творчого мислення здобувачів вищої освіти галузі фізичної культури і спорту за результатами впровадження відповідних методик в освітній процес ПДАФКіС. У дослідженні взяли участь здобувачі вищої освіти першого і другого ступеня ($n=70$), які навчаються за напрямом підготовки «Фізична культура і спорт», «Фізичне виховання», «Фізична реабілітація».

Гіпотеза дослідження. Інтерактивне навчання в освітньому процесі ЗВО, зокрема у галузі фізичної культури, сприяє розвитку творчого мислення здобувачів, за умови системності його запровадження, здолання педагогами психологічних бар'єрів та належного методичного супроводу їхньої інноваційної діяльності і, як наслідок, – створення у ЗВО творчого, орієнтованого на саморозвиток, освітнього середовища.

Мета дослідження: обґрунтування ефективності інтерактивного навчання як засобу розвитку творчого мислення у здобувачів вищої освіти в галузі фізичної культури і спорту.

Матеріал і методи: Методологічною основою дослідження стали визначальні принципи теорії наукового пізнання, теоретичні положення системного та синергетичного підходів до вирішення проблеми розвитку творчого мислення. Було застосовано такий метод, як аналіз психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми, що дало можливість виявити сутність, зміст, складові творчого мислення здобувачів і обґрунтувати педагогічний інструментарій його розвитку; методи порівняння, систематизації, узагальнення з метою обробки теоретичних та експериментальних даних; спостереження і самоспостереження; опитування; педагогічний експеримент, кількісний і якісний аналіз, методи математичної статистики. Ці методи дозволили визначити стан сформованості у здобувачів здібностей до творчого мислення на початку освоєння навчального курсу та по його завершенні, а також перевірити ефективність авторського навчально-методичного комплексу з інтерактивного навчання та достовірність отриманих експериментальних даних.

Результати та дискусія.

1. Концептуалізація поняттєво-змістового апарату проблематики розвитку творчого мислення.

Поняття мислення належить до інтегрованих категорій достатньо широкого спектру дослідницької діяльності. Цим і обумовлено довгий перелік наук, для яких мислення є предметом вивчення. Якщо виходити з того, що мислення – це узагальнене відображення дійсності у свідомості людини, то актуалізується філософський, гносеологічний, тобто теоретико-пізнавальний аспект. Якщо

розглядати мислення з позиції пізнання та самопізнання в ході навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління, акценти зміщуються у галузь педагогіки. У психологічних словниках поняття мислення тлумачиться як один з вищих проявів психічного; процес пізнавальної активності індивіда, який характеризується узагальненим і опосередкованим відображенням дійсності (APA Dictionary of Psychology, 2022).

Мислення, як процес, реалізується у ході розв'язання суб'єктом проблем різного рівня складності. Відповідно саме мислення характеризується за своїм рівнем не стільки предметним змістом вирішення проблеми, як способами досягнення результату і психічними новоутвореннями, що виникли при цьому. Про розвиток мислення як процес можна говорити лише тоді, коли суб'єкт активно шукає і відкриває істотно нове для себе знання, тобто, коли має місце акт творчості.

Творче мислення передбачає продукування суб'єктивно нового знання та новоутворення у самій пізнавальній діяльності, що стосуються мотивації, цілей, оцінок, смислів. Мислення творче відрізняють від процесу застосування готових знань та вмінь, що характеризується як репродуктивна мисленнева діяльність.

Щодо феномену творчості, то ця дефініція трактується переважно як високо свідомо діяльність людини, спрямована на створення нових продуктів матеріальної і духовної культури, що мають суспільну цінність; теоретична і практична діяльність, яка зумовлює одержання об'єктивно нових результатів (Karunaratne & Calma, 2023).

Творчість, на думку В. Рибалки, є «здатністю людини створювати на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу нову реальність, що задовольняє різноманітні суспільні та особисті потреби» (Рибалка, 2010). Спів-

звучним є і визначення В. Моляко, який робить акцент на «процесі створення, відкриття чогось нового, раніше для даного конкретного суб'єкта невідомого (Моляко, 2014).

У науковому дискурсі, дотичному до проблематики творчого мислення, увага традиційно зосереджується на художній, науково-технічній, інтелектуальній творчості. Однак галузь фізичної культури, зокрема її освітній вимір як осередок розвитку творчого мислення розглядається вкрай рідко. Переважно творчість спортсменів, а також творча специфіка різних видів спорту представлена у публікаціях, присвячених фігурному катанню, художній та ритмічній гімнастиці, тобто, так званим техніко-естетичним видам спорту, у своїх найвищих проявах близьким до мистецтва. Відповідно закріплюється уявлення про «творчі» та «нетворчі» види спорту, при цьому так і залишається невирішеною власне сама проблема використання певного педагогічного інструментарію для розвитку творчого мислення майбутніх фахівців галузі фізичної культури в умовах закладу вищої освіти. Побіжно цієї проблеми торкаються окремі зарубіжні дослідники (Vidaci, Vega-Ramírez, Cortell-Tormo, 2021), проте про розробку концептуальних засад її вирішення говорити ще зарано.

В цілому ж сучасне розуміння спорту передбачає визнання його евристично-достигаторської цінності для індивіда та суспільства в цілому. Творчість як духовно-практична діяльність виливається зрештою у високі спортивні результати та досягнення, а також стимулює подальший розвиток фізичних і духовних якостей учасників фізкультурно-спортивної діяльності.

Що ж до обґрунтування педагогічного інструментарію формування творчого мислення у національному просторі вищої освіти,

зокрема галузі фізичної культури, то дійсно фундаментальних досліджень у цьому напрямі не так багато. Як правило, дослідники розмежовують мислення спортсмена на два види – творче (коли він обмірковує тактику та стратегію) й оперативне. При цьому важливо відзначити, що і творче, і оперативне мислення безпосередньо визначаються спортивною діяльністю, з тою відмінністю, що оперативне задіяне переважно тоді, коли спортсмен не так створює нове, як вирішує завдання з використанням набутого раніше арсеналу тактичних прийомів.

Актуальною тенденцією для зарубіжних досліджень є розробка проблематики так званих інтерактивних освітніх середовищ і засобів розвитку в них когнітивної сфери студентів (Rospigliosi, 2023). І все більше уваги приділяється дослідженню зв'язків між об'єктивними та суб'єктивними факторами когнітивного навантаження в інтерактивному навчальному середовищі, де засоби мультимедіа відіграють провідну роль (Mutlu-Bayraktar, Ozel, Altindis & Yilmaz, 2023). Значна увага приділяється й такому новітньому феномену педагогіки інформаційного суспільства, як «гейміфікація» освіти (Dichev, Dicheva, 2017; Ramírez-Donoso, Pérez-Sanagustín, Neyem and oth., 2023), а також перебудові принципів і засобів педагогічної діяльності у вищій школі, у зв'язку з віртуалізацією навчання (Rets, Rienties, & Lewis, 2023; Pacholek, Prostean, Burris and oth., 2023). Позитивні і негативні аспекти використання ігрових систем, зокрема «Kahoot», для навчання у закладах вищої освіти досліджують Ebadi, Rasouli & Mohamadi (2023).

Ознакою часу є створення інтерактивних освітніх середовищ, які не мають тісної «прив'язки» до закладу вищої освіти, у зв'язку із дислокацією у віртуальному освітньому просторі. Варто визнати, що ІТ-технології зроби-

ли сучасне навчання практично повністю самостійним і широкодоступним – захоплюючи онлайн-курси, навчальні ролики, безкоштовні вебінари. Усе це актуалізувало проблему трансформації усталених моделей взаємодії педагога як представника того чи іншого університету, і студентів – вільних слухачів навчальних курсів – у відкритому просторі освіти (Tlili, Nascimbeni, Burgos, Zhang, Huang & Chang, 2023).

Показово, що проблема розвитку і саморозвитку творчого мислення для сучасного освітнього дискурсу є однією з пріоритетних. Більшість із зарубіжних дослідників зосереджують свою увагу на вивченні природи креативності, на особливостях та якостях творчої особистості, на відмінностях дивергентного та конвергентного мислення.

Зауважимо, що дефініція «креативність» привнесена у вітчизняний науковий дискурс із праць зарубіжних дослідників, в яких вона розглядається, як правило, у чотирьох основних аспектах: процес, продукт, особистість, середовище. Автентичними для української мови є поняття «творчість», «творче мислення», відповідно саме їм буде надано перевагу в цьому дослідженні. В цілому ж адаптована до наукового стилю української мови «креативність» переважно асоціюється із властивістю мислення, тоді як творчість – із процесом.

Згідно з підходом К.В. Тейлора, креативність необхідно розглядати у чотирьох основних аспектах: креативний процес; креативний продукт; креативна особистість; креативне середовище. Особливістю креативного процесу є оригінальність, адекватність задачі та самостійність. Креативні продукти – це нові способи розв'язання проблем (Taylor, 2017).

Найбільш відомими і загально-визнаними є концепції креативного мислення Е.П. Торранса та Дж. Гілфорда. Так, творче (креативне)

мислення, як пише Дж. Гілфорд, характеризується чотирма визначальними особливостями:

- 1) оригінальність, незвичність, здатність продукувати ідеї, асоціації, незвичайні відповіді. Творча людина прагне знайти своє власне, відмінне від інших рішення;
- 2) семантична гнучкість – здатність розглянути об'єкт під новим кутом зору, знайти нові способи його використання, розширити функціональне поле його застосування на практиці;
- 3) образна адаптивна гнучкість – здатність змінювати сприйняття об'єкта, уміти побачити його приховані сторони, ознаки та можливості для використання;
- 4) семантична спонтанна гнучкість – здатність продукувати різноманітність у невизначених ситуаціях, які не містять орієнтирів для ідей (Guilford, 1950).

Дж. Гілфорд побудував структурну модель інтелекту, у якій значне місце приділив теорії конвергентного й дивергентного мислення. Конвергентне мислення він характеризував як лінійне й таке, що передбачає поетапне виконання завдання за певним алгоритмом і відсутність варіативності у способі вирішення проблеми. Такі властивості мислення, як швидкість, чіткість, оригінальність, чутливість до проблеми він відносить до дивергентного мислення, вказуючи, що воно має «різні вектори руху думки», що призводить до неочікуваних висновків та результатів. Відтак Дж. Гілфордом було обґрунтовано шість параметрів креативності: здатність до виявлення і постановки проблеми; здатність до генерування великої кількості нових ідей; гнучкість; оригінальність, що виявляється у здатності продукувати окремі асоціації, нестандартні відповіді; здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі; здатність вирішу-

вати проблеми, тобто здатність до аналізу й синтезу (Там же).

У дослідженнях Е.П. Торранса креативність характеризується як процес вияву чутливості до проблем, дефіциту чи дисгармонії знань, фіксації даних, дотичних до наявної проблеми, пошуку рішень у ході висування різноманітних гіпотез та їх повторної перевірки. Він визначає креативність як природний процес, що породжується сильною потребою людини у знятті напруги, яка виникає в ситуації невизначеності або незавершеності (Torrance, 1981). Творче мислення – це те ж саме, що і діалектичне мислення, а у своїй основі будь-яке мислення є діалектичним. Єдність форми та змісту у навчанні буде досягнуто в тому випадку, якщо творчість стане нормою освітнього процесу, а не рідкісним винятком із правила.

У цьому контексті викликає інтерес еколого-динамічне обґрунтування креативності спортсменів, здійснене Vaughan, J., Mallett, J., Davids, K., Potrac, P. and López-Felip, M. (2019). Висуваючи на передній план роль соціокультурних обмежень творчої поведінки, дослідники характеризують систему «спортсмен-навколишнє середовище» як певну екологічну нішу, яка є результатом і одночасно осередком неперервної нелінійної взаємодії із навколишнім середовищем. Творчість, талант – є не винятковістю, а закономірним наслідком такого інтерактивного процесу.

Побіжно зауважимо, що зміст принципу активності у педагогіці нерідко тлумачиться досить поверхово. Мова йде переважно про активне оволодіння знаннями, вміннями та навичками, де знання утворюють кінцеву мету всього педагогічного процесу. З поля зору випадає саме універсальність людської активності, коли оволодіння однією здатністю стає методом набуття здібностей взагалі. Універсальність активності полягає в тому, що вона створює

свого роду «ядро» особистості, яке робить людину людиною. Лише внаслідок цієї універсальності можливий процес пізнання та практичного перетворення дійсності. Людська активність утворює індивідуальну «міру буття» у нескінченних буттєвих практиках людського розуму. Ця міра, персоніфікуючись в окремому суб'єкті пізнання, власне й визначає його відкритість і здатність до творчості.

У цьому контексті важливим є порівняння активності суб'єкта пізнання та суб'єкта навчання. У вузько гносеологічному сенсі різниця тут є важливою. Одна справа – вчений, який відкриває об'єктивно значущу наукову закономірність, й зовсім інше – студент, який відкриває цю закономірність лише для себе. Проте, з погляду глибинних законів пізнання, різниця не така вже й суттєва. Співвідношення між цими двома проявами активності таке ж саме, як між філогенетичним та онтогенетичним розвитком. У результаті навчання мислення студента проходить у своєму розвитку ті самі етапи, що й у сфері наукового пізнання. Тому не так навчання є нижчою формою наукового пізнання, скільки саме пізнання стає однією з форм навчання. Насправді ж відбувається взаємопроникнення пізнання та навчання, аж до їх конкретної єдності: навчання передбачає пізнання від самого його первісних форм, а пізнання є перманентним процесом навчання і самонавчання. Навчання у сучасному ЗВО необхідно довести до справжнього пізнання із його орієнтованістю на активність теоретичного мислення, а пізнання необхідно підняти до справжнього навчання, коли здобувач системно, у відповідності із принципами дидактики, оволодіває необхідними для подальшої професійної діяльності компетентностями.

Ретроспективний аналіз джерел, присвячених розвитку твор-

чого мислення в цілому й безпосередньо мисленнєвої діяльності здобувачів вищої освіти, дає підстави для наступних узагальнень.

Дефініція «творчість» розглядається неоднозначно, найчастіше визначається як вид діяльності, що має на меті створення чогось нового. Творчість зумовлена наявністю проблемної ситуації, необхідністю створення збагаченого розвиваючого середовища, новизною результату цього процесу. Поняття «творче мислення» більшістю дослідників пов'язується з асоціативним мисленням, здатністю до образного мислення, з евристичними функціями мислення, позитивною пізнавальною мотивацією. Творчим є мислення, у результаті якого індивід відходить від загальноприйнятих із вже відомих шаблонів (схем, алгоритмів) під час розв'язання проблеми, натомість виробляє власні, оригінальні, нетипові підходи, виявляючи інтелектуально-творчу ініціативу, генерує нові ідеї. Серед ознак творчого мислення здобувачів у сфері фізичної культури і спорту найчастіше називають здатність до нестандартного вирішення проблеми, критичність, швидкість реакції, гнучкість та багатоваріантність.

2. Інтерактивне навчання як засіб розвитку творчого мислення: огляд передумов і практики запровадження в освітній процес.

Інтерактивний метод (від лат. «inter» – взаємний, «act» – діяти) передбачає взаємодію здобувачів не лише з викладачем, але й один з одним. Викладач на інтерактивному занятті – це, в першу чергу, координатор пізнавальної діяльності студентів. Його завдання – спрямовувати активність здобувачів у потрібне русло, створювати комфортні умови для співпраці на занятті.

Інтерактивні методики – не нове слово в освіті, з ними більшою або меншою мірою знайомі і викладачі, і студенти. Водночас використовуються вони, в тому

числі, і в підготовці фахівців галузі фізичної культури, недостатньо. Інколи ці методи сприймаються як свого роду «прикраса» навчального процесу, без якої можна з легкістю обійтися. Натомість сучасні дослідження у галузі дидактики й психології підтверджують їх ефективність, адже найменших результатів можна досягти за умов пасивного слухання лекції – 5%, читання навчальних текстів – 10%, а найбільш вагомих – у ході інтерактивного навчання (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших чи нехайне застосування знань – 90%).

Внутрішній зміст активних методів полягає в створенні за їх допомогою вільної творчої атмосфери, наповненні кожної дії учасників сенсом, розумінням та мотивацією, залученні в загальну усвідомлену роботу, забезпеченні самостійності в постановці цілей, визначенні шляхів їх досягнення, організації командної роботи та побудові суб'єкт-суб'єктних відносин (Москаленко Н.В., Сидорчук Т.В., Решетилова В.М., Яковенко А.В, 2022).

Завдяки впровадженню інтерактивних методів навчання створюються сприятливі умови для активізації мислення студентів, при цьому активність має не короткочасний, не епізодичний, а пролонгований характер; підвищується пізнавальна мотивація студентів, закріплюється їх орієнтація на розвиток професійних, поведінкових навичок та умінь.

Навчальний процес організований таким чином, що практично всі студенти залучаються до процесу пізнання, вони мають можливість розмірковувати та рефлексувати з приводу того чи іншого проблемного питання. Особливість інтерактивних методів – це високий рівень взаємно спрямованої активності суб'єктів взаємодії, емоційне, духовне єднання учасників процесу.

Інтерактивна діяльність на заняттях фокусується на п'яти

основних елементах: *позитивна взаємозалежність, особиста відповідальність, взаємодія, навички спільної роботи та робота в групах*. Порівняно з традиційними формами проведення занять, в інтерактивному навчанні змінюється характер взаємодії суб'єктів освіти: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завданням педагога стає створення умов для їхньої ініціативи. Окрім того, завдання викладача в режимі інтерактивного навчання полягає у сприянні усвідомленню здобувачами різноманіття способів вирішення проблеми/виконання завдання, у взаємозбагаченні досвіду студентів, заохоченні їх до творчості та самостійності.

Інтерактивне навчання у практиці підготовки фахівців галузі фізичної культури передбачає відмінну від звичної логіку освітнього процесу: не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через застосування. Досвід та знання учасників освітнього процесу є джерелом їх взаємонавчання та взаємозбагачення. Ділячись своїми теоретичними знаннями, фізкультурно-спортивним та змагальним досвідом діяльності, учасники перебирають на себе частину навчальних функцій викладача, що підвищує їх мотивацію та сприяє більшій продуктивності навчання.

Наприклад, студентам пропонується вирішити ряд завдань щодо техніки (тактики) певного виду спорту. Для коригування ходу міркувань під час роботи над завданнями ставляться проблемні питання. На основі ситуаційно-пошукового аналізу, здійсненого у парах або малих групах, студенти дають на них відповіді. Паралельно здійснюється і корекція якості вирішення завдань з боку викладача та виставляється диференційована оцінка. Допоміжним дидактичним інструментом у ході такої роботи стане перегляд відеосюжетів із показом досліджува-

них рухових дій спортсменів високої кваліфікації з подальшим їх аналізом та оцінкою.

«Інтерактивний» означає – здатність взаємодіяти чи перебувати в режимі розмови, діалогу з кимось, тож, інтерактивне навчання – це, передусім, діалогове навчання на основі взаємодії. В ході діалогового навчання студенти вчаться критично мислити, вирішувати складні проблеми, аналізуючи наявні дані; зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення, брати участь у дискусіях, спілкуватися з іншими студентами. Здобувач стає повноправним учасником освітнього процесу, його досвід є беззаперечно важливим джерелом пізнання. Педагог не дає готових знань, але спонукає учасників до самостійного пошуку та виконує функцію помічника у роботі. Насамперед, інтерактивні методики проведення занять пробуджують у студентів інтерес, захоплюють активну участь кожного в освітньому процесі й звертаються до почуттів кожного учасника цього процесу.

Ефективне впровадження інтерактивних методик у ЗВО безпосередньо залежить від ступеня володіння ними кожним викладачем, від способу його мислення, від бажання відійти від традиційних методик, від орієнтованості на кінцевий результат – підготовку творчо мислячого спеціаліста (а не лишень на формування комплексу знань з певної дисципліни). Переважній більшості сучасних педагогів заважають освоювати інтерактивні методики навчання сформовані ще за радянських часів стереотипи педагогічного мислення, які оформлюються, як правило, у два твердження, що доволі легко спростувати:

1. *«В інтерактивному режимі роботи викладач може опинитися у ситуації «незнання відповіді», адже обмін думками між викладачем і студентами носить частіше непередбачуваний характер і може торкатися питань, в яких*

педагог виявиться некомпетентним. Відповідно, такі ситуації спричинятимуть зниження авторитету викладача серед студентів».

Спростування. В даному випадку хибність стилю професійної діяльності окремих педагогів полягає у переконанні, що вони знають відповіді на всі питання і зобов'язані передати їх «необізнаним». Такі викладачі забувають, що «чужа» правда, як правило, не сприймається за істину. Пошук «спільної» правди створює таку ситуацію, коли знання, здобуті у творчій співпраці з педагогом, стають для студента істинними. У ході інтерактивного заняття викладач відверто може визнати себе таким же «учнем», який продовжує вчитися разом зі своїми студентами, і одержати право не знати відповіді на ті чи інші запитання, до того ж, багато запитань не мають однозначної або єдино правильної відповіді).

2. *«Розвиток подій на інтерактивному занятті важко передбачити і спланувати, адже результати обговорення проблеми як у групах, так і у фронтальному режимі, залежать від багатьох чинників. Відповідно, існує ймовірність, що ситуація вийде з-під контролю викладача і на занятті пануватиме хаос».*

Спростування. На інтерактивному занятті спонтанність з боку викладача скоріше за все є свідченням його недостатньої компетентності. Адже він повинен заздалегідь спланувати «хронологію» творчих завдань і підвести аудиторію до моменту інтерактивності усією попередньою роботою на занятті. Тому викладач має бути готовий до реалізації на занятті свого власного, завчасно розробленого «сценарію». Робота викладача в інтерактивному режимі – це творчий процес, що вимагає систематичного освоєння нових форм взаємодії із студентами, а також ретельної, тривалої підготовки до кожного заняття).

Застосування методу інтерактивного навчання у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту з-поміж іншого передбачає системне впровадження в освітньому процесі комплексу розвивальних завдань і процедур, які мають на меті саме активізацію творчого мислення здобувачів. У структурі цього комплексу умовно виділяються три етапи розвитку творчого потенціалу здобувачів під час інтерактивного заняття: *виклик, занурення, рефлексія.*

Перший етап: виклик – пробудження інтересу до проблематики заняття, актуалізація творчого підходу до розгляду освітнього контенту, орієнтування здобувачів на розгляд певних проблемних питань, «включення» мисленнєвої активності. Педагогічним результатом першого етапу є активізація мотиваційної, інформаційної й комунікативної складових мисленнєвої діяльності здобувачів.

Другий етап – занурення у проблематику заняття, що передбачає поступальне і системне застосування таких мисленнєвих операцій, як аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, моделювання тощо й відповідно вирішення здобувачами низки творчих завдань.

Метою третього етапу – рефлексії – є персоналізація знань, а також забезпечення їхньої глибини; усвідомлення, осмислення значущості отриманих знань для подальшої професійної діяльності. Цей етап передбачає рефлексію щодо свого внеску у загальну пізнавальну діяльність, а також результативності роботи і психологічного стану.

Наприклад, здобувачам на початку заняття пропонується побудувати асоціативні ряди до понять, що є ключовими для розгляду теми. Так до поняття «наука» здобувачі надавали такі асоціації, як-от: істина, знання, думка, розум, творчість, відкриття, ідея, пошук, прогрес, закономірність тощо. На основі викладених асо-

ціацій вони, об'єднавшись у пари, робили висновки про сутність цих понять, самостійно формулювали до них власні визначення.

На етапі «виклику» корисним є проведення інтелектуальних розминок, під час яких здобувачі удосконалюють уміння доводити, – чи спростовувати думку відповідно до законів логіки, а також робити власні оригінальні висновки щодо змісту тверджень відомих людей, фраз літературних героїв, народних прислів'їв і приказок. Так, у ході однієї з інтелектуальних розминок здобувачі доводили або спростовували слушність думок відомих мислителів: «Прагнення до істини цінніше, ніж упевнене володіння нею» (Лессінг); «Мислення – це страждання» (Аристотель); «Вкрасти у когось думки – більший злочин, ніж вкрасти у нього гроші» (Вольтер); «Кожна людина є творцем своєї долі» (Саллюстій). Інша подібна розминка на початку заняття була присвячена думкам славетних спортсменів: «Чемпіонами стають не в тренажерних залах. Чемпіона народжує те, що всередині людини – бажання, мрії, цілі» (Мухаммед Алі); «Тренуйся з тими, хто сильніший за тебе. Не здавайся там, де здаються інші. И переможеш там, де перемогти не можна» (Брюс Лі); «Я знаю тільки один спосіб перемогти – грати головою і серцем» (Джанлуїджи Буффон).

За нашими спостереженнями, застосування таких «тренувань» думки під час занять не лише дозволяє ефективно вирішувати проблему розвитку творчих здібностей і логічної культури, але й сприяє закріпленню у системі ціннісних орієнтацій здобувачів провідної ролі гуманістичних життєвих цінностей, а отже, відбувається повсякчасне зростання загальної культури молоді.

На етапі «занурення» широко використовуються дискусії з актуальних для здобувачів питань, причому проводяться вони

спочатку, як правило, у «парах», після чого – у загальній групі. Так, на одному із занять здобувачі намагались з'ясувати: голод, хвороби, фізичні вади – це сприятливі чи несприятливі фактори для активізації творчої діяльності? Учасники дискусії відстоювали свої думки, наводячи приклади складних життєвих випробувань А. Ейнштейна, Ч. Дарвіна, Л. ван Бетховена, Ф. Гойї, Ніка Вуйчича.

На іншому занятті обговорювалось питання: чи є підстави обвинувачувати вчених у глобальних екологічних і соціальних негараздах нашого часу? Під час обговорення здобувачі визначали найбільш актуальні проблеми, які сьогодні ставлять під сумнів можливість існування людини на землі; аналізували фактичний матеріал, що засвідчує жахливі наслідки геніальних винаходів; обґрунтовували зв'язок діяльності вчених із глобальними проблемами сьогодення. Наприкінці заняття учасники дискусії, як правило, доходять згоди у тому, що від чистоти прагнень і слушності переконань кожного з нас, від високого професіоналізму нашої діяльності залежатиме досконалість і безпечність використання наукових досягнень у світі.

Сприятливим фактором для розвитку творчого мислення ми вважаємо і систематичні вправи, покликані розвивати вміння логічно розмірковувати, робити узагальнення, аргументувати власну думку. Зокрема, засвоїти специфіку загальних мисленневих операцій здобувачі мають можливість під час виконання вправ: «Порівняй поняття» (на розвиток уміння порівнювати), «П'яте зайве» (узагальнення і абстрагування), «До пари або знайди схожість» (аналіз, синтез, узагальнення), «Головне і другорядне» (абстрагування) тощо. Важливим особистісним здобутком здобувачів за результатами роботи над зазначеними вправами є ефективне застосування операцій мислення у поєднанні

з глибоким усвідомленням їх суті, походження і призначення.

З метою розвитку лінгвістичних навичок, які безпосередньо пов'язані зі здатністю мислити творчо, здобувачам пропонуються такі вправи: «Визначення понять» (добирається 100 слів з рідної мови, до кожного з яких потрібно надати визначення; правильним вважались ті визначення, які висловлені логічно граматно і з дотриманням мовленнєвих норм); «Редагування тексту» (необхідно відредагувати текст, виправивши всі наявні у ньому стилістичні й граматичні помилки, доповнити, за потреби, власними думками); «Хто більше» (назвати якомога більше термінів із певної галузі науки).

Слід відзначити, що кожен етап роботи на такому інтерактивному занятті передбачає напружену роботу думки, коли здобувачам необхідно продукувати (а не отримувати готове) нове знання або у самостійному творчому пошуку і ретельному аналізі власних дій, або у колективному обговоренні актуальних проблем, або під час осмислення і оцінювання фактичного матеріалу, отриманого у ході самостійної роботи. Результат такої активної мисленнєвої діяльності для кожного студента є очевидним, адже будь-який вид роботи на занятті має кінцевий «продукт» розумових зусиль індивіда. Так, працюючи в малих групах над питанням «Як навчитися мислити продуктивно?», здобувачі спільними зусиллями розробили «Пам'ятку з ефективної організації розумової діяльності». Така форма роботи забезпечує розвиток у здобувачів стійкого переконання у необхідності розвитку мислення, важливості його творчої компоненти не лише для людини розумової праці, а й для представника будь-якої професії.

Простежити зміни у власних настроях і відчуттях, у мотиваційній сфері і ціннісних орієнтаціях, творчій активності здобу-

вачі мають можливість на етапі «рефлексії», створюючи уявний асоціативний образ свого власного «Я – дослідник» за підсумками роботи на занятті (можливе використання з цією метою історичних, міфологічних, літературних образів). Найбільш цікавими і красномовними були такі, запропоновані здобувачами, образи: «Будівельник зводить стіни великого будинку цеглина за цеглиною»; «Сізіф піднімає на гору важкий камінь, який знову і знову падає вниз»; «Бігун першим перетинає фінішну пряму, але знесилений падає на землю»; «Космонавт вперше ступає на поверхню незнайомої планети і з цікавістю озиряється навколо»; «Робінзон Крузо на безлюдному острові намагається добути вогонь»; «Юнак шукає у непрохідних хащах темного лісу квітку папороті»; «Дитина із зав'язаними очима грається у піжмурки»; «Тезей з допомогою нитки Аріадни вибирається з лабіринту»; «Штангіст піднімає штангу, вагою 200 кг».

Глибоке осмислення свого «Я», яке виявляється у таких влучних і змістовних образах-порівняннях, а також відкритість розуму до творчості стали можливими завдяки систематичній і цілеспрямованій співпраці викладача і здобувачів за означеним алгоритмом – від виклику до рефлексії, – що наприкінці вивчення курсу, завдяки «накопичувальному ефекту» дає позитивні результати.

3. Результати дослідження стану сформованості творчого мислення у здобувачів ПДАФКіС до і після освоєння навчального курсу в режимі інтерактивного навчання.

Задля встановлення рівня сформованості творчого мислення і характеру впливу на його розвиток інтерактивних методик навчання нами було проведено дослідження, яке передбачало декілька етапів:

– *підготовчий* (систематизація окремих методик в навчально-методичному комплексі

з інтерактивного навчання; розробка діагностичного інструментарію; формування контингенту дослідження з числа здобувачів першого і другого рівнів вищої освіти; попереднє опитування);

– *діагностичний* (проведення первинної діагностики стану сформованості у здобувачів здібностей до творчого мислення на початку навчального курсу);

– *формувальний* (систематичне запровадження в аудиторній і самостійній роботі здобувачів навчально-методичного комплексу з інтерактивного навчання; тривалість – один семестр);

– *підсумковий* (проведення заключної діагностики стану сформованості у здобувачів здібностей до творчого мислення по завершенні навчального курсу; коригування методики з урахуванням отриманого результату).

На підготовчому етапі дослідницької роботи було проведено опитування відносно розуміння здобувачами вищої освіти сутності творчості та їх оцінки свого творчого потенціалу. Дані, отримані в ході опитування, дозволили встановити, що студенти здебільшого (87,1%) позитивно сприймають творчість як феномен життєдіяльності сучасної людини. Абсолютна більшість з числа опитаних (92,5%) відносять себе до творчих людей. Висловлюють свою повагу до людей, які мають творчі здібності 96,8% опитаних. Значна частка здобувачів (85,5%) визнають, що у професійній сфері саме творчість сприяє досягненню високих результатів. Майже однотайною є позиція студентів (91,9%) щодо необхідності формування творчих здібностей у системі вищої освіти. Показово, – галузь фізичної культури та спорту була визнана (96,8%) як найбільш орієнтована на творчість. Пояснювалося це тим, що

високий кінцевий результат забезпечується нестандартними підходами та рішеннями в організації та реалізації навчального та тренувальних процесів у цій галузі.

У ході опитування студентів вдалося з'ясувати, що їм доволі нечасто пропонують завдання, пов'язані з проявом творчості. Встановлено, що підготовка до семінарських занять здійснюється за допомогою лекційних записів та навчальних посібників (77,4%). При підготовці доповідей та виступів, переважно використовується інформація з Інтернету (95,2%), який є пріоритетним джерелом при вирішенні практичних завдань (91,8%). Природно, що за такого суто знанневого підходу до організації освітнього процесу не виникає потреби у прояві творчості як імпровізації, нестандартних рішень, моделювання, проектування тощо.

На основі попередньої концептуалізації феномену творчого мислення нами було визначено критерії, за якими досліджувався стан сформованості творчого потенціалу мисленнєвої діяльності здобувачів ПДАФКіС, а саме: *гнучкість, швидкість, критичність, нестандартність мислення*.

За кожним критерієм обґрунтовано відповідні показники розвитку мислення:

1. *Нестандартність, оригінальність мислення*: інтелектуальна ініціатива. Готовність до генерування творчих ідей та образів. Здатність приймати рішення, що відрізняються від загальноприйнятих, парадоксальні, несподівані. Далекоглядність. Асоціативність. Творче використання стандартизованих елементів. Прагнення до удосконалення звичних об'єктів і алгоритмів діяльності. Глибокий інтерес до пізнання світу, допитливість. Готовність до активного пошуку відповідей на проблемні питання.

2. *Критичність мислення:* уміння виявляти проблемну ситуацію і формулювати проблему, ретельно зважувати всі «за» і «проти» щодо певного варіанту вирішення проблеми Об'єктивно аналізувати наявні дані. Давати виражену оцінку фактам. Орієнтація на зіставлення інформації із різних джерел.
3. *Швидкість мислення:* генерування значної кількості ідей за невеликий проміжок часу. Здатність вирішувати проблему за час, менший відведеного.
4. *Гнучкість мислення:* уміння легко переходити від аналізу одних явищ до інших, своєчасно відмовлятися від скомпрометованого припущення, бути готовим до інтелектуального ризику. Здатність вільно оперувати наявним фактичним матеріалом (розкласти, перерозподіляти, аналізувати його з різних точок зору). Уміння запропонувати альтернативне вирішення проблеми та/або комбінувати відомі раніше шляхи її розв'язання у новий спосіб (Марченко, 2021).

Діагностика показників розвитку мислення здійснювалася за авторською методикою, розробленою нами за аналогією до тесту Еліса Пола Торранса. Конструктивна валідність тесту перевірялась шляхом встановлення кореляції з іншими діагностичними методиками на вимірювання означених властивостей мисленнєвої діяльності. Так, швидкість і гнуч-

кість мислення – за допомогою методики Е. Коуена «Мовні лабіринти», оригінальність і самостійність мислення – у ході роботи над логічними задачами де Боно.

Первинна діагностика розвитку мислення в здобувачів засвідчила неоднорідність вихідних даних за визначеними нами чотирма критеріями. Так, до початку експериментальної роботи найкращі результати за сформованістю показників на високому рівні було отримано щодо критичності мислення – 18,8%, тоді як найнижчі за цим рівнем було виявлено відносно гнучкості. Проте на достатньому і середньому рівнях найкраще була розвинена швидкість мислення – відповідно 30% і 34,3%. Найгірші показники за недостатнім рівнем було виявлено відносно критичності – 22,9% (аналогічний результат до показника гнучкості за цим рівнем – 22,8%). На низькому рівні найбільше було зафіксовано здобувачів за критерієм гнучкості мислення – 21,4%.

Проведена по завершенні експерименту діагностика дозволила зробити наступні узагальнення. За високим рівнем найкраща динаміка спостерігається відносно критичності (із 18,8% до 25,7%) і гнучкості (із 8,6% до 14,3%) мислення. За достатнім рівнем найбільше зростання показника встановлено відносно критичності мислення – із 14,3% до 22,9%, за середнім – динаміка стабільна у межах 1,4-4% відносно усіх чотирьох критеріїв. На недостатньому рівні покращення

найбільш суттєве щодо нестандартності – вдвічі зменшилася кількість здобувачів; значною є позитивна динаміка і відносно інших критеріїв: критичність – із 22,9% до 12,9%, гнучкість – із 22,8% до 14,3%, швидкість – із 11,4% до 7,1%. Що ж до низького рівня, то найкращий стан справ за критерієм гнучкості – із 21,4% до 11,4%, і так само наявна позитивна динаміка (в межах 4-7%) – за іншими.

Таким чином, експериментальна перевірка запропонованого нами навчально-методичного комплексу з інтерактивного навчання довела його ефективність, що підтверджує висунуте у гіпотезі припущення.

Висновки. У сучасних умовах суттєво зросли вимоги до спеціалістів із вищою освітою, у тому числі, і в галузі фізичної культури. І роботодавцями цінується в працівниках, у першу чергу, здатність швидко й нестандартно вирішувати виробничі завдання, відкритість до творчості і нових ідей. У світі триває глобальна «війна за таланти» – успішні компанії вживають колосальних заходів для залучення саме здатних до творчого мислення фахівців. Яскраві і неординарні особистості стають заповітною мрією роботодавців. Формування таких фахівців можливе лише в умовах інноваційного освітнього простору, одним з інструментів якого є інтерактивне навчання. Навряд чи його слід вважати па-

Табл. 1.

Стан сформованості творчого потенціалу мисленнєвої діяльності здобувачів до і після освоєння навчального курсу в режимі інтерактивного навчання

Рівень	Нестандартність				Критичність				Швидкість				Гнучкість			
	До		Після		До		Після		До		Після		До		Після	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Високий	9	12,9	11	15,7	13	18,8	18	25,7	10	14,3	11	15,7	6	8,6	10	14,3
Достатній	17	24,3	21	30	10	14,3	16	22,9	21	30	25	35,7	13	18,6	19	24,1
Середній	22	31,4	24	34,3	18	25,7	19	27,1	24	34,3	25	35,7	20	28,8	23	32,8
Недостатній	10	14,3	5	7,1	16	22,9	9	12,9	8	11,4	5	7,1	16	22,8	10	14,3
Низький	12	17,1	9	12,9	13	18,8	8	11,4	7	10	4	5,7	15	21,4	8	11,4

нацією від усіх проблем, з якими стикається сьогодні вища школа. Це лише один зі способів активізації навчально-пізнавального процесу, формування у студентів глибокої внутрішньої мотивації до професійного становлення. Це, дійсно, лише інструмент, який відкриває нові можливості для інтелектуального і творчого розвитку особистості, вияву ініціативи, розкриття внутрішнього потенціалу.

Світоглядна й психолого-дидактична позиція педагога у закладі вищої освіти галузі фізичної культури і спорту має свою специфіку. Це, в першу чергу, орієнтація на професіоналізацію і прикладний характер знань, а отже, відмова від надмірної академічності пізнавального процесу. По-друге, це орієнтація на формування у студентів певного способу мислення, ознаками якого є раціоналізм, критичність, швидкість у реагуванні на інформацію або події й готовність до нестандартних рішень і дій в нових ситуаціях, зо-

крема для розв'язання професійних проблем різного рівня складності. І, нарешті, необхідність гармонізації фізичної, соціальної й пізнавальної активності здобувачів під час занять.

Саме ці завдання мають стати визначальними для формування змісту й структури викладацької діяльності у системі вищої освіти галузі фізичної культури, а інтерактивні методики навчання у поєднанні з інформаційно-комунікативними технологіями дозволяють повною мірою реалізувати їх на практиці. Проведене у ПДАФКіС дослідження стану сформованості у здобувачів здібностей до творчого мислення за результатами запровадження на навчальних заняттях інтерактивних методів навчання, орієнтованих саме на розвиток цієї складової мисленнєвої діяльності, виявило беззаперечну дієвість означених методик. Інтерактивне навчання – не самоціль, це ефективний засіб досягнення такої психологічної атмосфери в акаде-

мічній групі, яка найкраще сприяє розвитку творчого мислення, співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливість вповні реалізувати принципи особистісно-орієнтованого навчання.

Не підлягає сумніву, що навчальні завдання необхідно розробляти з урахуванням пріоритетності розвитку творчих здібностей студентів, а це актуалізує необхідність прийняття педагогами нової освітньої парадигми. Для сучасного педагога здатність навчатися впродовж життя є свого роду «лакмусовим папірцем» на професійну придатність. Від того, наскільки кожен із нас сьогодні готовий відмовитись від звичного, комфортного режиму взаємодії зі студентами та напрацьованих десятиліттями лекцій й освоювати нові горизонти педагогічної творчості, залежить наша затребуваність на педагогічній ниві завтра.

Автори заявляють, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Література

5. Марченко О.В. Інтерактивне навчання: від теорії до практики. Методичні рекомендації. Дніпро: ДДУВС, 2014. 63 с.
6. Марченко О.В. Критерії формування культури мислення. Методичний посібник. ПДАФКіС, Дніпро, 2021, 54 с.
7. Моляко В.А. Творча конструктологія (прологімени). К.: Освіта України, 2014. 388 с.
8. Москаленко Н.В., Сидорчук Т.В., Решетилова В.М., Яковенко А.В. Інновації у фізичному вихованні в закладах загальної середньої освіти: навчальний посібник. Дніпро, 2022. 76 с.
9. Москаленко Н., Торбанюк Г. Інноваційні підходи до залучення школярів і студентів до рухової діяльності. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2019. № 2. С.115-121.
10. Рибалка В. Психологія розвитку творчо обдарованої особистості: науково-методичний посібник. Національна академія педагогічних наук України; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих; Інститут обдарованої дитини. К.: НАПН України, Інститут обдарованої дитини, 2010. 442 с.
11. Ahmad, F., Zongwei, L., Ahmed Z. & S.Muneeb, S. Behavioral profiling: a generationwide study of

References

1. Marchenko O.V. Interactive learning: from theory to practice. *Metodychni rekomendatsii*. Dnipro: DDUVS, 2014. 63 s. (in Ukrainian)
2. Marchenko O.V. Criteria for the formation of a thinking culture. *Metodychnyi posibnyk*. PDAFKiS, Dnipro, 2021, 54 s. (in Ukrainian)
3. Moliako V.A. Creative constructology (prolegomena). K.: Osvita Ukrainy, 2014. 388 s. (in Ukrainian)
4. Moskalenko N.V., Sydorukhuk T.V., Reshetylova V.M., Yakovenko A.V. Innovations in physical education in general secondary education institutions: *navchalnyi posibnyk*. Dnipro, 2022. 76 s. (in Ukrainian)
5. Moskalenko N., Torbaniuk H. Innovative approaches to engaging schoolchildren and students in physical activity. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia*. 2019. №2. S.115-121. (in Ukrainian)
6. Rybalka V. Psychology of development of a creatively gifted personality: *naukovo-metodychnyi posibnyk*. Natsionalna akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy; Instytut pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh; Instytut obdarovanoi dytyny. K.: NAPN Ukrainy, Instytut obdarovanoi dytyny, 2010. 442 s. (in Ukrainian)

- players' experiences during brain games play. *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:3, 1265-1278. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1827440>
12. APA Dictionary of Psychology. American Psychological Association. 2022. Retrieved from <https://dictionary.apa.org/mental-health>
 13. Dichev, C., Dicheva, D. Gamifying education: what is known, what is believed and what remains uncertain: a critical review. *Int J Educ Technol High Educ*, 2017, 14, 9. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0042-5>
 14. Ebadi, S., Rasouli, R. & Mohamadi, M. Exploring EFL learners' perspectives on using Kahoot as a game-based student response system. *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:4, 2338-2350. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1881798>
 15. Guilford, J.P. Creativity. *American Psychologist*, 5, 1950. 444-454. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/h0063487>
 16. Karunarathne, W. & Calma, A. Assessing creative thinking skills in higher education: deficits and improvements, *Studies in Higher Education*, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2225532>
 17. Mutlu-Bayraktar, D., Ozel, Altindis, P.F. & Yilmaz, B. Relationship between objective and subjective cognitive load measurements in multimedia learning, *Interactive Learning Environments*, 31:3, 2023. 1322-1334. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1833042>
 18. Pacholek, K., Prostean, M., Burris, S. and oth. A WhatsApp community forum for improving critical thinking and practice skills of mental health providers in a conflict zone, *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:4, 2471-2489. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1890622>
 19. Poitras, Eric G., Doleck, T., Huang, L., Dias, L. & Lajoie. S. P. Time-driven modeling of student self-regulated learning in network-based tutors, *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:4, 2490-2511. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1891941>
 20. Ramírez-Donoso, L., Pérez-Sanagustín, M., Neyem, A. and others. Fostering the use of online learning resources: results of using a mobile collaboration tool based on gamification in a blended course, *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1564-1578. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1855202>
 21. Rets, I., Rienties, B. & Lewis, T. Transforming pre-service teacher education through virtual exchange: a mixed-methods analysis of perceived TPACK development. *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1229-1241. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1826983>
 22. Rogers, C.R. (1961). *On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy*. Houghton Mifflin, Boston.
 7. Ahmad, F., Zongwei, L., Ahmed Z. & S.Muneeb, S. Behavioral profiling: a generationwide study of players' experiences during brain games play. *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:3, 1265-1278. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1827440>
 8. APA Dictionary of Psychology. American Psychological Association. 2022. Retrieved from <https://dictionary.apa.org/mental-health>
 9. Dichev, C., Dicheva, D. Gamifying education: what is known, what is believed and what remains uncertain: a critical review. *Int J Educ Technol High Educ*, 2017, 14, 9. DOI: <https://doi.org/10.1186/s41239-017-0042-5>
 10. Ebadi, S., Rasouli, R. & Mohamadi, M. Exploring EFL learners' perspectives on using Kahoot as a game-based student response system. *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:4, 2338-2350. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1881798>
 11. Guilford, J.P. Creativity. *American Psychologist*, 5, 1950. 444-454. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/h0063487>
 12. Karunarathne, W. & Calma, A. Assessing creative thinking skills in higher education: deficits and improvements, *Studies in Higher Education*, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2225532>
 13. Mutlu-Bayraktar, D., Ozel, Altindis, P.F. & Yilmaz, B. Relationship between objective and subjective cognitive load measurements in multimedia learning, *Interactive Learning Environments*, 31:3, 2023. 1322-1334. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1833042>
 14. Pacholek, K., Prostean, M., Burris, S. and oth. A WhatsApp community forum for improving critical thinking and practice skills of mental health providers in a conflict zone, *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:4, 2471-2489. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1890622>
 15. Poitras, Eric G., Doleck, T., Huang, L., Dias, L. & Lajoie. S. P. Time-driven modeling of student self-regulated learning in network-based tutors, *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:4, 2490-2511. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1891941>
 16. Ramírez-Donoso, L., Pérez-Sanagustín, M., Neyem, A. and others. Fostering the use of online learning resources: results of using a mobile collaboration tool based on gamification in a blended course, *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1564-1578. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1855202>
 17. Rets, I., Rienties, B. & Lewis, T. Transforming pre-service teacher education through virtual exchange: a mixed-methods analysis of perceived TPACK development. *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1229-1241. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1826983>

- flin. 420. Retrieved from https://books.google.de/books/about/On_Becoming_a_Person.html?hl=de&id=DO8HDFxTqO0C&redir_esc=y
23. Rospigliosi, P. Widening participation and the importance of diversity for interactive learning environments. *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1213. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2023.2204552>
24. Tlili, A., Nascimbeni, F., Burgos, D., Zhang, X., Huang R. & Chang, Ting-Wen. The evolution of sustainability models for Open Educational Resources: insights from the literature and experts, *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1421-1436. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1839507>
25. Torrance, E.P. Empirical validation of criterion-referenced indicators of creative ability through a longitudinal study. *Creative Child and Adult Quarterly*, 1981, 6, 136-140.
26. Shaheen, M. Decision tree for PLOs of undergraduate computing program based on CLO of computer programming, *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:4, 2452-2470. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1890621>
27. Taylor, C.L. Creativity and mood disorder: a systematic review and meta-analysis. *Perspect. Psychol. Sci.*, 2017, 12, 1040-1076. DOI: <https://doi.org/10.1177/1745691617699653>
28. Vaughan, J., Mallett, J., Davids, K., Potrac, P. and López-Felip, M. A. Developing Creativity to Enhance Human Potential in Sport: A Wicked Transdisciplinary Challenge. *Frontiers in Psychology*, 13 September 201. Sec. Movement Science and Sport Psychology. 2019. Volume 10. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02090>
29. Vidaci, A., Vega-Ramírez, L., Cortell-Tormo, J.M. Development of Creative Intelligence in Physical Education and Sports Science Students through Body Expression. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2021. 18, 5406. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph18105406>
18. Rogers, C.R. (1961). On Becoming a Person: A Therapist's View of Psychotherapy. Houghton Mifflin. 420. Retrieved from https://books.google.de/books/about/On_Becoming_a_Person.html?hl=de&id=DO8HDFxTqO0C&redir_esc=y
19. Rospigliosi, P. Widening participation and the importance of diversity for interactive learning environments. *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1213. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2023.2204552>
20. Tlili, A., Nascimbeni, F., Burgos, D., Zhang, X., Huang R. & Chang, Ting-Wen. The evolution of sustainability models for Open Educational Resources: insights from the literature and experts, *Interactive Learning Environments*, 2023. 31:3, 1421-1436. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1839507>
21. Torrance, E.P. Empirical validation of criterion-referenced indicators of creative ability through a longitudinal study. *Creative Child and Adult Quarterly*, 1981, 6, 136-140.
22. Shaheen, M. Decision tree for PLOs of undergraduate computing program based on CLO of computer programming, *Interactive Learning Environments*, 2023, 31:4, 2452-2470. DOI: <https://doi.org/10.1080/10494820.2021.1890621>
23. Taylor, C.L. Creativity and mood disorder: a systematic review and meta-analysis. *Perspect. Psychol. Sci.*, 2017, 12, 1040-1076. DOI: <https://doi.org/10.1177/1745691617699653>
24. Vaughan, J., Mallett, J., Davids, K., Potrac, P. and López-Felip, M. A. Developing Creativity to Enhance Human Potential in Sport: A Wicked Transdisciplinary Challenge. *Frontiers in Psychology*, 13 September 201. Sec. Movement Science and Sport Psychology. 2019. Volume 10. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02090>
25. Vidaci, A., Vega-Ramírez, L., Cortell-Tormo, J.M. Development of Creative Intelligence in Physical Education and Sports Science Students through Body Expression. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 2021. 18, 5406. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph18105406>

Марченко Олена

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: Lina728@ukr.net, тел.: +380661588664

Москаленко Наталія

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: moskalenkonatali2016@gmail.com, тел.: +380677922022
<https://orcid.org/0000-0001-9162-5206>